Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

SAMTIDEN

VECKOSKRIFT

FÖR

POLITIK OCH LITTERATUR

UTGIFVEN AF

C. F. BERGSTEDT.

N:o 13. Lördagen den 30 Mars 1872.

Arbetareföreningarne och den politiska rösträtten.

Genom sin styrelse har Stockholms arbetareförening i början af förra veckan till kongl. maj:t inlemnat sin länge väntade petition om borttagandet af alla förmögenhetsbestämningar för valrätt till riksdagens Andra kammare. Då denna förening för närvarande räknar 3,600 medlemmar, och dess utom 10 andra föreningar, med sammanlagdt 2,700 ledamöter, ordagrant instämt i Stockholmspetitionen, så måste denna urkund anses representera icke mindre än 6,300 svenska medborgares öfvertygelse, i fall man får förutsätta att de alla verkligen tagit kännedom om dess innehåll och gjort sig full reda för hela dess syftning. Andra arbetareföreningar, med till samman omkring 6,000 medlemmar, hafva förenat sig om en af Gefle arbetareförening uppsatt särskild petition, hvilken Stockholmsföreningen finner »till sitt innehåll nästan alldeles lika» med sin egen. Några andra böneskrifter, äfven af ett antal sådana personer som redan äro i besittning af de eftersträfvade fördelarne, hafva på samma gång blifvit genom direktionen för Stockholms arbetareförening aflemnade, så att hela antalet personer som på ett eller annat sätt tagit del i den från hufvudstaden utgående rörelsen väl kan skattas till mellan 13 och 14,000 menniskor.

Vi hafva förgäfves väntat att de stora dagliga tidningarne, hvilka meddelat Stockholmspetitionen, skulle hafva något enda ord att säga om dess innehåll, hvilket i många fall är ganska märkvärdigt; men då detta icke skett, och då vi icke anse det alldeles likgiltigt, hvilka åsigter inför tronen frambäras af ett antal medborgare, så betydligt som det nyss anförda, skola vi söka i det följande underkasta de framställda satserna en närmare granskning. Och om det skulle befinnas att något skeft, osundt eller till och med samhällsfientligt deri gömmer sig, må vi så gerna först som sist uttala den öfvertygelsen att det icke är så illa menadt som det låter, samt att de som undertecknat urkunden, i syfte att erhålla politisk rösträtt, sannolikt icke kommit att, så noga som det hade varit önskligt, väga hvarje uttryck i motionen, som blifvit der inlagdt för att förstärka bevisningen. I annat fall skulle säkert en ganska betydlig del af denna motivering vara, väl icke oskrifven, men ounderskrifven.

Vi tro oss med denna förutsättning i hvarje hederlig menniskas ögon icke visa Stockholms arbetareförening någon bristande aktning. Svagheten för frasen är i vårt land en nationalegenskap, som icke på något vis är egen för arbetarne. De hafva endast tagit denna benägenhet för det högljudande qvasifilosofiska från andra samhällsklasser, hvilka förut i sin ordning skattat frikostigt åt denna svaghet. När man t. ex. läser några af de skrifter hvar-

med vissa näringsintressen för några årtionden sedan ansågo det nödigt att söka inverka på öfvertygelsen hos den tidens statsmakter, skall man finna en mängd retoriska vändningar, och en massa af helt och hållet onödig vältalighetsgranlåt, som står i en skarp kontrast med den enkla *matter-of-fact*-messiga framställning hvilken vi äro vana att träffa i amerikanska och engelska aktstycken af liknande beskaffenhet, och som allt för tydligt förråder den tillkallade professionella *litteratörens* hand. När köpmän, fabriksidkare och andra bildade affärsmän, som i förflutna tider haft något att andraga hos regeringen eller rikets ständer, icke ansett sig kunna umbära biträdet af skrifkunniga vänners mera uppöfvade bevisningsförmåga, må det väl ursäktas arbetaren, hvilken ännu mera sällan än de nyssnämda samhällsklasserna använder pennan för att bringa sina angelägenheter inför tronen eller allmänheten, funnit det vigtigt att betjena sig af främmandes hjelp, för att få sin bevisning så präktig och slående som möjligt.

Petitionen, som är ställd direkt »till Hans majestät konungen», börjar med en redogörelse för innehållet af § 14 Riksdagsordningen, enligt hvilken »valrätt till riksdagens Andra kammare tillkommer *endast* den, hvilken eger fastighet till taxeringsvärde af minst 1,000 eller arrenderar fastighet till värde af minst 6,000, eller ock skattar för minst 800 rdrs årlig inkomst af kapital eller arbete». Derefter heter det vidare:

> Dessa bestämmelser synas oss innebära *en stor icke blott obillighet, utan äfven orättvisa mot den allra största delen af landets befolkning*, ity att de utan något förnuftigt skäl såsom *vanbördig* stämpla den samhällsmedlem, hvilken icke *i verkligheten* eller *på papperet* kan uppbringa sin årsinkomst till en viss godtycklig, af den ekonomiska statistikens uppgifter alldeles oberoende siffra. Lagstiftaren har af någon oss obegriplig anledning liksom velat konstatera, att den, hvilken, utan att dock falla andra till last, kan och måste tillfredsställa sina behof med ett mindre kapital, *icke är lika god medborgare som den, hvilken dertill behöfver ett större.*

Vi hafva tillåtit oss att kursivera några af de uttryck som synas oss vara ämnade att gälla såsom sjelfva kärnpunkterna i bevisningen. Det är den juridiska rättvisan som motionärerna tagit till hjelp, när de icke funnit billighetsgrundsatsen tillräcklig. De veta med sig att de äro lika goda, lika ordningsälskande, i det allmännas väl lika varmt intresserade, som alla öfriga samhällsklasser, och vi äro ej de som bestrida dem detta deras goda samvetes vitnesbörd. Men om slutsatsen kunna vi icke vara med, och detta torde väl förlåtas oss.

Hvad vill det säga att lagstiftningen stämplar någon såsom *vanbördig?* Här har litteratörshanden påtagligen varit framme. Ingen arbetare skattar sig sjelf eller skattas af andra såsom mindre aktningsvärd än hvar och en annan af samhällets medlemmar, derföre att han icke på samhällets styrelse utöfvar samma inflytande som embetsmannen eller jordegaren. Vi böra icke heller lemna oanmärkt, att hvar och en som lemnar direkt skatt till kommunen — och det göra de allra flesta arbetare — redan har, ehuru genom dubbelt indirekta val, tillfälle att utöfva sitt inflytande på sammansättningen af riksdagens Första kammare — en sak som synes hafva undfallit petitionärerna, fastän denna politiska befogenhet icke af dem uppskattas till sitt rätta värde. De hafva blifvit lärde af sina läromästare att Första kammaren är en rysligt aristokratisk inrättning, att den är full af personer, som blott förtrycka folket och utsuga dess krafter. Att sjelfständigheten mot de maktegande under vissa förhållanden, och särskildt i närvarande ögonblick, då man ser besynnerliga frändskaper mellan dem som borde anses representera den högsta odlingen och dem som i verkligheten representera dess motsats, är större i Första kammaren än i den Andra, kan naturligtvis icke falla i ögonen på andra än dem som betrakta händelserna på mycket nära håll. Vissa tidningar föra nu en gång för alla det språket, som i några maktpåliggande ögonblick vunnit bekräftelse från de främsta platserna i kamrarne, att det är Andra kammaren som representerar »Svenska folket». Den första representerar i dessa personers ögon endast byråkratien, penningkistorna och allt slags förtryck.

Det är en annan invändning som vi vänta oss, då vi erinrat den om politisk rösträtt petitionerande arbetaren att han deraf redan är i åtnjutande. Han säger nemligen att hans röst betyder alldeles för litet vid tillsättningen af de landstingsmän och

stadsfullmäktige, som utse ledamöterna i Första kammaren. Han har sin rösträtt der, men andra hafva en större än han, ty menniskans värde här i landet mätes, enligt de ömkliga doktriner som en gång för alla blifvit inpräglade i hans hjerna, endast och allenast efter penningvärdet. Han har rösträtt och yttranderätt i kommunalstämman och i städernas primära valkorporationer, men han begagnar den icke, ty hans klass kan icke ännu beherska det hela. Han vet icke att de mer än tvetydiga män som lägga honom de bittraste orden i munnen endast vänta på denna efterlängtade tidpunkt, för att i sitt eget intresse upphäfva sig till hans ledare och förmyndare, liksom det skett i Frankrike, i Nordamerikas Förenta Stater, och på några andra ställen, der den allmänna rösträtten lagt hela makten öfver samhället i några förslagna och äregiriga demagogers händer. »Vårt namn är *legio*, ty vi äro många» — detta vördnadsvärda uttryck har i den moderna politiken fått en ganska välbekant tillämpning. Ju flere millioner som hafva delaktighet i lagstiftningen, desto mera omöjligt blir det dem att med sakkunskap och uppmärksamhet följa samhällets företeelser, desto lättare följaktligen för de personer som en gång lyckats vinna deras öra att beherska deras öfvertygelser och leda deras handlingar för sina egna, mer eller mindre orena ändamål.

Från de politiska teorierna är det icke långt bort till de sociala, och Stockholmspetitionärerna synas vilja visa, att de på detta senare område äro lika väl hemmastadda som på det förra. Det heter nemligen vidare:

Men hvem djerfves väl utan sjelfförebråelse påstå, att arbetaren, hvilken odlar jorden, genombryter bergen eller i verkstäderna förfärdigar industriens alster, *är mindre förståndig, redlig och fosterlandssälskande* än embetsmannen, godsegaren, fabrikanten eller köpmannen, *hvilken oftast har slumpen och lyckan mera än öfverlägsenheten att tacka för de ekonomiska fördelar han eger eller synes ega.*

Och vid frågan om att de större bidragen till statskassan skulle göra den senare mera berättigad att sköta statens ekonomi och stifta dess lagar, så torde det vara nog att endast erinra derom, *att det egentligen är genom arbetaren, som landets hela kapital frambringas, fastän blott en obetydlig del deraf får af honom användas till eget personligt bruk,* samt derom att han af denna mindre del dagligen måste indirekt utbetala en ganska stor procent till bestridande af rikets gemensamma utgifter.

Det är en älsklingstanke hos de franska och tyska socialisterna, samt hos sådana män som den svenska lagförbättraren »Nils Nilsson, arbetskarl», att det endast är det kroppsliga arbetet som frambringar det nyttiga på jorden, att »embetsmannen, godsegaren, fabrikanten eller köpmannen» ingen ting annat äro än skadliga blodsugare, som ockra på arbetarens svett och blod samt i nesliga njutningar förslösa hvad han åt dem förvärfvat. Vi hade förestält oss, att hufvudstadens upplyste och rättrådige arbetare icke alldeles saknat tillfälle att iakttaga, huru vida det *oftast* är slumpen och lyckan som bereder menniskor ekonomiska fördelar, eller om det fordras ihärdigt arbete, och de otroligaste försakelser, för att grundlägga en solid och varaktig förmögenhet. De borde hafva sett, huru flyktig den välmakt är som endast är slumpens eller den öfverdådiga spekulationens verk, och för hvilken vi icke hysa någon utomordentlig vördnad. De hafva dagligen haft de lärorikaste tillfällen att öfvertyga sig, huru de vackraste och mest redbara fortuner blifvit uppbygda af sådana män som börjat med två tomma händer. Vi skulle icke tro att de tusental arbetare inom hufvudstaden som äro sysselsatta med den kanske för närvarande högst ersatta klassen af kroppsliga förrättningar kan vara i okunnighet derom, att de allmänt aktade och af dem sjelfva såsom liberala och rättänkande husbönder offentligen erkända industrichefer, på hvilkas verkstäder de finna sitt uppehälle, börjat sin bana såsom simpla kroppsarbetare och genom egna förtjenster, icke genom slumpen eller spekulationens hazardspel, höjt sig till den ställning inom yrkesverlden som de nu med så mycken heder innehafva.

Att det är arbetet som frambragt alla de nyttiga tingen, deri hafva petitionärerna rätt, men de förglömma dervid två ganska vigtiga omständigheter, hvilka vi skola söka att återkalla i deras erinring.

För det första är icke allt det nyttiga arbetet endast kroppsligt. Det vore illa bevändt med åkerbruket och fabrikerna, om icke intelligensen varit till hands för att understödja de mekaniska förrättningarne, om ingen vetenskap upplöst jordarter och växtämnen i deras beståndsdelar,

för att med andens makt underlätta plogmannens mödor och öka resultaten af hans arbete, ingen mekanisk insigt funnits till för att uppställa maskinerna, som spara arbetarens muskler och gifva sysselsättning åt hans andliga förmögenheter, ingen förtrolighet med naturens innersta lif framdragit i ljuset några af dess underbaraste egenskaper, hvarigenom nya och billiga rörelsekrafter blifvit tagna i menniskans hand och beqvämligheter beredda åt det dagliga lifvet, hvilka genom intelligensen blifvit gjorda tillgängliga för de mest anspråkslösa förmögenhetsvilkor. Det vore illa bevändt med yrkesföretagsamheten och arbetslönerna, om ingen administrativ skicklighet droge försorg om anskaffandet af de bästa och billigaste råämnena, de bästa maskinerna, eller om sjelfva arbetets utförande på det mest tillfredsställande sättet, ingen klarsynt och insigtsrik handelsspekulation vore på ständig utkik efter de fördelaktigaste afsättningstillfällena för den färdiga arbetsprodukten. Vi tala icke här om alla de andliga förrättningar, uppfostrarens och prestens, domarens och polismannens, icke ens om läkarens, genom hvilka arbetaren åtnjuter den omvårdnad och trygghet till lif, egendom och helsa, hvarför utan hans arbete skulle blifva oftare störd, mindre verksamt och följaktligen ringare belönadt. Är det nu Stockholms arbetares mening, att ingen annan än sådana som tillhöra deras egna leder uträttar något af värde eller är berättigad till någon ersättning för sina ansträngningar?

Den andra saken som petitionärerna synas hafva förgätit är *hvem* som förrättar allt det arbete hvaraf det nyttiga på jorden, eller med andra ord kapitalet, är en frukt. Dagakarlen, som plöjer åkern, skulle utan tvifvel af sina längre avancerade bröder i städernas arbetareföreningar bringas till insigt derom, att det är han som frambringar all landets spanmål, liksom de sjelfva frambringa fartygen på varfven, metallerna uti gjuterierna, garnet och väfnaderna i bomulls- och yllevarufabrikerna, de mångfaldiga för det dagliga lifvets behof oundgängliga artiklarne i de mekaniska verkstäderna. Arbetaren säger med rätta att det är arbetet som frambringar det kapital hvarmed nytt arbete förlägges, men hans falska vänner hafva af denna riktiga princip dragit en slutsats, så falsk och förrädisk, att hans enkla, hederliga och oförvillade förstånd icke skulle hafva kommit till den på egen hand. Denna slutledning kan i korthet uppställas sålunda:

Arbetet är källan till *allt* det nyttiga; *jag* arbetar: derför är det *jag* som frambringar *allt* det nyttiga, och följaktligen ensam är berättigad till besittningen och njutningen af allt det goda som genom arbetet frambringas.

Detta resonnement är i hela sin nakenhet den enda grunden till den socialistiska och kommunistiska lärobygnaden, och vore det sant, så vore *Proudhon's* bekanta sats, att egendomen är stöld, en gång för alla ovedersägligen bevisad. Har arbetet frambragt kapitalet, så kunde väl ingen ting vara klarare än att arbetaren är kapitalets enda rättmätiga egare, och hvar och en annan som deri hade någon delaktighet vore ingen ting annat än en skändlig tjuf, som genom lagens hjelp, med våld, om icke annan hjelp funnes, måste utdrifvas ur sin orättfärdiga besittning.

Sofismen beror på ett förbiseende af alla dem som förut arbetat. Dagkarlen, som plöjer jorden, har icke uppbrutit den från vildmarken, icke afledt den bottensyra som gjorde den tunga leran oförmögen att gifva fruktbarhet åt det deri nedlagda sädeskornet, icke med myllförande växtämnen bemängt den torra sanden, som af sig sjelf är oduglig att frambringa någon växtlighet. Fabriksarbetaren som reglerar maskinernas verksamhet har icke uttänkt deras underbara hjulverk, icke brutit malmen af hvilken de äro gjutna, icke utskurit kuggarna, hvilka så behändigt gripa i hvarandra, för att lätta hans mödor. Spinnaren och väfvaren hafva icke hemtat sina råämnen från aflägsna verldsdelar, icke samlat de födoämnen som gifva honom hans näring, icke frambragt de verktyg genom hvilka hans händers verk blir kraftigare och följaktligen bättre belönadt. Den konstfärdige handtverkaren har icke gifvit sig sjelf den undervisning hvarigenom han blifvit hvad han är, och hvarigenom han blifvit satt i tillfälle att vinna åt sig och de sina en rikare godtgörelse för sina förrättningar. Bakom den nu lefvande arbetaregenerationen ligga oräkneliga rader af slägtleder, hvilka utfört allt detta samlade arbete som utgör våra dagars kapital.

För denna invändning vet socialismen emellertid godt råd. De som nu arbeta med kroppen, säger man, äro naturliga arftagare till alla dem som förut arbetat på samma sätt, och alla andra arftagare än den materiella styrkan äro en orättfärdighet. Vi veta icke, huru vida alla som drifva sådana läror äro beredde att förneka sig sjelfva rättigheten att lemna frukterna af sina ansträngningar och sina försakelser såsom en arfvedel till sina afkomlingar, eller till dem de mest älska, men hvad vi veta är att de som gå längst i detta afseende icke äro svarslösa, ty de erkänna ingen familj, inga lagliga barn, och de älska ingen annan än sig sjelfva. De hata också all tanke på att genom arbete och sparsamhet förvärfva egendom. De hafva höjt sig öfver den trångbröstade borgerliga föreställningen om arbetet såsom källan till ett förvärf som öfverlefver stundens njutning. För dem har lifvet intet annat värde än sällheten af den njutning som vinnes genom styrkan, och hvad som kommer efteråt angår dem icke.

Sedan petitionärerna sålunda visat att de stå på de högsta höjderna af sin tids statsekonomiska vetande, att de känna kapitalets ursprung ur arbetet och inse nödvändigheten att af dess afkastning göra en ny fördelning, så att icke blott »en obetydlig del deraf får af honom (arbetaren) användas till eget personligt bruk», gå de ett steg vidare och framlägga sina bekymmer för det närvarande plutokratiska samhällets bestånd, samt för den af penningmenskligheten djupt hotade moralen:

Att *mäta mannens förstånd eller moral*, vare sig såsom menniska eller medborgare, *efter penningens mättstock* torde dess utom, obilligheten och orättvisan oberäknade, hafva med sig *en icke ringa fara* i både moraliskt och socialt, ja, till och med *i politiskt hänseende*. Intet samhälle kan nemligen ega ett säkert bestånd och göra en verklig förkofran i ekonomi, kultur och sedlighet, utan att taga i anspråk hvarje, äfven den ringaste, invånares medverkan. Men huru vill man, att sedlighet, duglighet och kraft skola utvecklas, med ett ord, huru vill man i fråga om samhällets väl finna kraftig medverkan hos den, hvilken enligt rikets sjelfva grundlagar ser sig *föraktad och tillbakastött*, derför att han valt att förrätta ett tungt och träget, men för samhället nödvändigt och nyttigt arbete, hvilket likväl, *emedan deri icke ingår någon spekulation*, inbringar honom en mycket ringa inkomst, med hvilken han dock låter eller måste låta sig nöja, ehuru den ofta är så knapp, att den blir otillräcklig för hans och familjens behof. Att arbetarens medelinkomst för år hos oss icke uppgår, och under nu varande förhållanden icke *kan* uppgå, till 800 rdr, är ju icke hans fel, men det är då icke heller klokt och rättvist af staten att derför *ringakta* honom.

Vi skola icke vidare sysselsätta oss med de ekonomiska funderingar som genomgå äfven det nu anförda stycket, och den lilla slängen åt »spekulationen». Ingår då i arbetarens användning af sina krafter ingen spekulation, och väljer han icke efter bästa insigt sjelf den marknad der han får sina tjenster bäst betalta, eller är han såsom slafven fastkedjad vid en viss fläck, en viss verkstad, der han är lifegen eller fånge? Vi förbigå dock detta fåkunniga tal och fästa oss vid den ringaktning, det förakt och tillbakastötande, den vanbördighet och det underkännande af hans medborgerliga värdighet, som den petitionerande arbetaren i så starka ord karakteriserar. Hvad vill allt detta säga? Vi hafva ofvan visat att de flesta arbetare, om hvilka det här är fråga, redan äro genom indirekta val representerade i Första kammaren. I vårt land råder lyckligtvis oinskränkt likhet inför lagen, och vi hafva icke kunnat märka att den redliga, flitiga och insigtsfulla arbetaren icke i den allmänna sammanlefnaden behandlas med samma aktning som alla andra medborgare: våra seder äro i detta afseende mera demokratiska än i de flesta andra länder i Europa.

Nej, det är icke detta hvari vanbördigheten och förödmjukelserna ligga, utan i saknaden af valrätt och valbarhet till riksdagens Andra kammare.

Hvar och en af Sveriges innevånare som för närvarande icke har denna speciella politiska befogenhet är följaktligen en vanbörding, som bär det nesliga bränmärket af samhällets förakt! Hela det qvinliga könet, från drottningen och den förmögna husmodren, hvilken sjelf förvaltar sin egendom eller hvars maka står på samhällets höjder; den intelligenta och vetenskapliga ungdomen vid våra högsta läroverk som uppnått myndig ålder; den unga presten, som i egenskap af medhjelpare utöfvar en ansvarsfull pastorsvård men ännu icke satt foten under eget bord, ja, ganska många kapellpredikanter, och till och med komministrar, hvilka grånat i redligt arbete; den unga juristen och tjenstemannen; läkaren, som för att förvärfva sig förtroende och

meriter måste egna några af sina första år åt en obelönad fattigpraktik; den stora mängden af förvaltnings- och räkenskapsbiträden, som nödgats förskaffa sig en vida dyrbarare uppfostran än kroppsarbetaren, men som under de första åren af sin sjelfständiga verksamhet hafva få eller inga inkomster, och der utöfver ganska ofta nödgas betala till den som till en början gifver dem sysselsättning: — alla dessa äro samhällets *parias*, alla bränmärkta med politisk nesa. Detta är sannerligen något för mycket.

Vi behöfva icke upprepa, hvad vi många gånger till förene förklarat, att vi icke se någon principiel grund i en censussiffra, och att vi icke betvifla många arbetares förmåga att välja lika väl, och representera lika väl, som en stor del af de klasser hvilka nu äro i besittning af den i fråga varande politiska befogenheten. Vi skola icke hafva något emot att den nu varande valbarhetssiffran sänkes, vore det än till nära hälften, men vi måste se några andra skäl förebragta än de som hittills föreligga. Det fins efter vår tanke en oförytterlig politisk rätt för alla samhällsmedlemmar att hafva den bästa, rättvisaste och mest upplysta styrelse som möjligen kan erhållas. Denna rätt är långt heligare än den inbillade rättigheten att få vara med om lagstiftningen, och dess uppnående motverkas synbart, om de minst erfarne, hvilka äro det öfvervägande flertalet, skola utöfva den bestämmande inflytelsen på riksdagens sammansättning. Om de regerande dynastierna bestode af så högt begåfvade varelser, att de inom sig inneslöte den högsta insigt, heder, statsmannaförmåga och rättvisa, så vore enväldet utan fråga den riktigaste statsformen. Om några få medborgare inom sig hade monopol på det högsta möjliga måttet af dessa egenskaper, så vore den aristokratiska statsformen lika berättigad. Men nu är ingendera förhållandet, och samhället måste, för att representeras så väl som möjligt, se sig omkring bland alla dem af sina medlemmar hvilka kunna förutsättas hafva något intresse för, och inhemtat åtminstone någon förberedande bekantskap med, de första grunderna för förvaltning, lagskipning och statshushållning. Det är en annan omständighet som härvid förtjenar att komma i betraktande, nemligen önskvärdheten deraf att så många särskilda lefnadsyrken som möjligt må vara i folkförsamlingen representerade, och denna fördel uppnås till en viss del genom ett liberalt och aldrig hermetiskt tillstängt ståndsväsende, en grund för nationalrepresentationen, hvilken vi för de många praktiska svårigheternas skull nödgats öfvergifva, men som icke i sig sjelf innebär något ovilkorligt förkastligt. Märkvärdigt nog, synes äfven flere utmärkta politiska skriftställare i andra länder just nu uti denna grundsats söka ett medel för den genom den allmänna rösträtten tillintetgjorda folkfriheten. Under ett sådant representatift skick är det naturligt och billigt att de kroppsarbetande samhällsklasserna hafva sina representanter, och ingen skall hellre än vi se att ett passande antal yrkesarbetare redan nu tager sin plats i Andra kammaren, hvilket äfven med den närvarande lagen icke är någon omöjlighet. Vid det sista valet i hufvudstaden var ordföranden i Stockholms arbetareförening ganska allvarsamt i fråga satt, och vi tro att han der skulle hafva fylt sin plats fullt ut så väl, om ej bättre, än en eller annan af hans medkandidater. Bland de 13 eller 14 tusental som nu petitionerat om politisk rösträtt är det förmodligen icke så få som redan hafva den, ty 800 rdr årlig inkomst bland arbetare, representerande endast en daglön af 2 rdr 67 öre, är lyckligsvis i vårt land långt ifrån någon sällsynthet. Men hvad som icke är önskvärdt, det är en Andra kammare, inspirerad af sådana grundsatser som den stockholmska petitionens, och som dess författare väl sörjt för att låta dessa principer framstå i hela deras nakenhet, så har han dermed betagit sig blott allt för mycket af de sympatier som i allmänhet komma våra hederliga och uppåtsträfvande arbetareklasser till godo.

Om vi ville begagna ett utslitet talesätt, skulle vi kunna säga att det är en händelse som ser ut som en tanke, att dessa petitioner blifvit till konungen framlemnade just i det ögonblick som herrar *Magnis* och *Uhrs* motioner om allmän rösträtt till Andra kammaren kommit under konstitutionsutskottets behandling. Den senare går längst, både hvad grundsatser och tillämpning beträffar, ty han ställer sig på den nakna personlighetsprincipens egna grund och botten. Att detta arf af den Rous-

seauska samhällsläran kunde hos oss tuggas och omtuggas på 1840-talet, kan förklaras deraf att alla främmande moder och seder komma till oss först en lång tid sedan de blifvit gammalmodiga der de sett sitt upphof. Men att man nu, in på 1870-talet, å nyo framtager detta utsugna filosofem till tuggande och omtuggande inom riksdagen, förråder en så naiv okunnighet om hvad som på de sista trettio åren föregått här hemma och i andra länder, att den erinrar om dessa sjusofvare i sagan, som i stilla ro bortslumrat några århundraden, och som i ett olägligt ögonblick uppvaknat, till ingen annan nytta än att skrämma barnen med sina fotsida skägg och sina uråldriga drägter.

Petitionärerna nöja sig icke med den abstrakta bevisningen. De hafva påtagligen de mosaiska budorden i färskt minne, och de beledsaga sin underdåniga framställning inför tronen med ett löfte och en hotelse. Låtom oss höra båda delarne:

Men tag bort detta *förbud* ur lagen: Låt den svenska arbetaren få fritt utöfva den rätt, som enligt den konstitutionella statsprincipen tillhör honom, och han skall snart ådagalägga, att han vill och förstår att använda denna rätt på ett sig och landet värdigt sätt! Han skall i sitt eget och landets intresse allt mer lära sig hvad som länder honom och landet till verklig nytta, *i stället att han annars tvingas att lyssna till, och kanske äfven med begärlighet kommer att omfatta, de för samhällsoredningen vådliga läror, hvilka nu göra sin rund genom Europas verkstäder och arbetareföreningar.* Han skall lära sig allt mer och mer älska sitt fädernesland, dess civilisation och regering, då han vet, att dessa tillhöra lika väl den fattige dagsverkaren som den högre embetsmannen och millionären. Han skall älska lagarne och lyda dem med nöje, *emedan han varit med att stifta dem.* Han skall icke knota öfver *de utgifter han varit med om att bevilja*, men deremot med lust och frimodighet, vilja och kraft, arbeta på både sin egen och den allmänna välmågans höjande.

»Tag bort förbudet i lagen!» Huru älskvärd är icke denna frimodighet, hvarmed man fordrar af landets monark att han skall öppna dörren på vid gafvel för alla 14,000 arbetare, som förstå samhällets bästa så mycket bättre än alla andra. Men sker det ej, då skall han ångra sig, ty då händer det alla dessa tusental, i stället för att stilla och beskedligt lära sig hvad som länder dem och landet till verklig nytta, hvilket de väl måste anses veta förut, om de skola göra anspråk på att i riksförsamlingen representera Svenska folket, *tvingas* att med begärlighet lyssna till dessa »vådliga läror, hvilka nu göra sin rund genom Europas verkstäder och arbetareföreningar», men som lyckligtvis i de svenska hittills funnit ett temligen döft öra. Bästa beviset att de nära fyra tusen redlige och laglydige medlemmarne af Stockholms arbetareförening icke hafva annan del i denna petition, än att de ansett nödvändigt att låta sina önskningar i saken föregås af ett grannare företal än de sjelfva kunde åstadkomma, är dessa oförsynta hotelser, hvilka ingen må säga oss att en ärlig svensk arbetare af sig sjelf skulle hafva hittat på. De innebära antydningar om ett sedligt sjelfmord af dem som hittills vandrat på hederns och dygdens väg. Ett sådant språk kan föras af en parisisk *courtisane* möjligen, men omöjligen af någon som talar hvad han tänker. Det är ett språk, som mer än något annat förråder medarbetareskapet af det litterära proletariat hvilket hos oss, såsom på många andra ställen, gör så outsägligt mycket ondt. Detta poletariat lefver på utpränglingen af förgiftad intellektuel trasgranlåt, uppsnappad i litteraturens skräpvrår, och utbredd att fånga den lystna mängdens blickar med samma oförskämda tvärsäkerhet hvarmed de gamla konstmakaresällskapens pajazzo förr i verlden brukade på bondmarknaderna lyfta en flik af den trasiga täcktluckan, för att gifva den gapande hopen en föreställning om herligheterna der inne. Det behöfs ingen insigt, ingen dygd, ingen heder, för att uppträda såsom folkets lärare; dertill är hvarje usling god nog, som icke kan göra sig ett lefvebröd på andra banor, endast han innehar den lätt förvärfvade förmågan att i tal eller skrift hopsätta några klingande fraser, hvilkas mening ingen ger sig tid eller bryr sig om att försöka utransaka. Och hvilken sublim enfald att komma med denna fras om vådan af socialistiska förvillelser i ett vältalighetsstycke, hvars författare i det föregående visat sig så väl hemmastadd med de vådligaste af dessa vådliga samhällsläror, den falskaste af alla deras sofismer, att det är den *nu varande* generationen af kroppsarbetare som frambragt allt det nyttiga i verlden, och som derför ensam är berättigad till dess besittning.

Det är icke precis en heder för den hand

som hållit i pennan åt Stockholms arbetareförening, eller för det goda omdömet hos de 3600 män som undertecknat skriften, att 8000 medlemmar af andra arbetareföreningar vägrat att instämma i ordalagen och derföre för sig låtit upprätta särskilda böneskrifter. Vi sakna tillfälle att för ögonblicket verificera, hvaruti de skilja sig från hufvudstadens, men att döma efter hvad åtskilliga landsortstidningar berättat rörande de särskilda arbetareföreningarnes afslag på Stockholmsföreningens inbjudning att deltaga i hennes petition, torde det vara säkert, att det är de af oss anmärkta socialistiska fraserna som väckt de öfriga föreningarnes ogillande och förmått dem att tala för sig sjelfva. Vi tro icke derför att den stockholmska arbetareklassen är mer gripen af socialism och kommunism än samma klasser i orterna, men de hafva från teatrarne, från en del af tidningspressen, från vissa retoriska föredrag, uppstyltade och trasgranna till hela sin företeelse, äfven om de icke alltid varit inskränkta inom en teaters väggar, vant sitt öra vid en konstigare form för en simpel tanke, ett pretentiösare och *gentilare* uttryckssätt i sällskapslifvet, än som är nödigt eller begripligt för den enklare uppfostrade arbetaren i landsbygderna, hvilken är i saknad af alla dessa estetiska uppfostringsmedel.

Om saken sjelf hafva vi icke det ringaste att säga. Arbetareföreningen i Stockholm har »med full förtröstan till kongl. maj:ts vishet och kärlek» uppmanat konungen att redan vid denna riksdag framlägga ett förslag till ändring i § 14 Riksdagsordningen, som tycks vara ordagrant kopieradt efter hr Uhrs gamla förslag, men ofantligt mindre liberalt än hans nyaste, om hvilket petitionärerna naturligtvis icke kunnat ega kännedom, hvari han bland valbare och berättigade äfven upptager tjenstefolk i husbondes kost, gemenskapen vid armén och flottan, omyndige, fattighjon, tiggare och fånar, och alla andra som fyllt 21 år samt icke äro genom laga dom förlustiga medborgerligt förtroende. Då gamla menniskor, som sjelfva äro folkrepresentanter, kunna på allvar göra riksdagen sådana förslag, må det väl icke förtänkas arbetare, som icke hafva samma tillfälle att göra sig reda för allmänna angelägenheter, om de på sina fristunder uppgöra politiska program, som icke äro hälften så galna.

Frankrikes pånyttfödelse.

La Réforme intellectuelle et morale par *Ernest Renan*, Membre de l'Institut. Paris 1872. Pris 7 fr. 50 cent.

II.

Det är icke ett fåfängt ord att tron försätter berg; vi kunna besanna det uti hvarje ögonblick i de enskildas och i folkens historia. Preussen visade efter sina olyckor vid seklets början, att det icke är eröfringen som ödelägger folken; denna går öfver såsom en åskstorm, renar luften och öppnar djupare källsprång i folkens hjertan, så att den till och med under vissa omständigheter kan helsas såsom en välgerning, nemligen då det finns enig motståndskraft och medborgerlig dygd. Saknas dessa, upplösa sig samhällena af sig sjelfva, äfven om de lemnas i fred af yttre fiender, och på detta vis kan man väl säga att Polen qväft sig sjelf, utan att Ryssland hade behöft göra det. Hvad Sverige var på väg att blifva 1772, är allt för väl bekant att vi här skulle behöfva upprepa det.

Menniskan lefver icke blott af bröd; folken icke heller. Det är Renan's stora förtjenst, att han inskärper denna stora sanning, som höll på att bortfalla ur hans tids medvetande. Den materiella utvecklingen är icke allt, och när ett samhälle såsom vårt under en lång tidföljd upparbetat sina hjelpkällor, kapitaliserat, bygt fartyg och anlagt jernvägar, vaggar det sig lätt, såsom det skedde i Frankrike, i säkerhetens drömmar och hemfaller åt en brutaliserande dyrkan af det timliga goda. Det är sant att de högre behofven icke gerna vakna förr än de lägre fått sin första oundgängliga tillfredsställelse, och att det fordras en viss grad af ekonomisk lycka för att framkalla litteraturens, vetenskapens och de sköna konsternas högsta utveckling. Men äfven en sådan intellektuel liflighet gör ej till fyllest, om det fattas högre sedliga intressen. Frankrike hade under sista monarkien nog af snillen i både konst och vetenskap, men kunde ändå under de tjugotvå

följande åren sjunka i en andlig försoffning, som slutades med Sedan och Pariserkommunen. Frankrike har äfven denna gång på sin bekostnad gifvit verlden en lärdom och en varning.

Det vore mer än sorgligt, om denna så dyrköpta lärdom skulle gagna alla andra än läraren, och vi vilja icke tro det. Kanske gagnas ingen alls: det som är påtagligen och ovedersägligen ruttet i Frankrike, dess försoffade bourgeoisie, dess lyx och lättfärdiga seder, icke naturliga och allmänna i landet men inrättade för njutningsälskande främlingars beqvämlighet, dess flanörs- och kåsörsväsende, dess boulevardsteatrar med slippriga pjeser, dess hånfulla och cyniska litteratur af den lägsta rangen, dess outrerade moder och dess *demimonde*, dess skrytsamhet och dess ytlighet, finner med lätthet efterapare öfver allt i verlden, ända till det yttersta Thule, emedan allt detta är lätt gods, som turisten kan införa i sin kappsäck, i huru stora qvantiteter som helst, medan de solidare egenskaperna, hvilka icke så alldeles ligga på ytan, icke glittra honom till mötes i butikernas fönster och icke heller vinna samma efterfrågan, när den intellektuella profryttaren kommer hem i sitt land igen.

Frankrike är mycket glömskt, säger Renan, och det skulle väl kunna hända, att dess folk, med sin förunderliga spänstighet att på kort tid hemta sig efter materiella förluster, sedan de fem milliarderna äro betalta, skulle få lust att åter försjunka i egennyttans och materialistens slummer. Men det har i sin sida en afbruten spjutspets, som åtminstone skall göra dess drömmar allt annat än ljufva och uppfriskande. Denna udd är de två millionerna menniskor, som dess styrelse, efter Renan's ord, var tvungen att kasta i hafvet för att rädda resten af de skeppsbrutna, men som i lif och död voro förbundna med det öfriga folket. Vi tro ej på den franska chauvinismens prat och barnsliga skryt, att Frankrike icke skall gifva sig någon ro förr än det återeröfrat de förlorade provinserna: de som föra det käckaste språket, de små litteratörerna, författarne för boulevardteatrarna, och skriftställarne i några tidningar af tredje eller fjerde rangen, äro de första att böja sitt hufvud, när det blir fråga om att förtjena några francs på de hatade fienderna. Det är icke nationalskrytet, och de tanklösa smädelserna af hvad verkligen är aktningsvärdt i den tyska karakteren, som nu mera är berättigadt att erkännas såsom äkta fransk patriotism, än mindre de ursinniga ropen på omedelbar hämd. Ty låtom oss komma ihog att det i juli 1870 var gatmobben och *les gamins* som högljuddast skränade sitt *à Berlin!* Nej; hämden är en rätt som skall ätas kall, sade Napoleon III, och deri hade han rätt i en högre mening än han sannolikt sjelf förstod. Innan den franska hämdkänslan kan svalna till den erforderliga temperaturgraden, måste fransmännen först lära att högakta och beundra, vi ville nästan säga älska, sina fiender, just för de öfverlägsna egenskaper hvaraf de sjelfva känna sig vara i saknad. Det är denna pröfning, hvars bittra men helsosamma kalk nu räckes fransmännen af deras ädlaste och dristigaste författare; Renan står bland de främsta af dessa.

I de båda brefven till Strauss, och i en först uti *Revue des deux Mondes* införd uppsats om kriget, hvilka skrifter äro i detta band omtryckta, har Renan gjort en uppskattning af den preussiska nationalkarakteren, hvilken uti ingen ting väsentligt skiljer sig från den uppfattning som af oss vid flere tillfällen blifvit framlagd för våra läsare. Det tyska, särdeles det preussiska lynnet, af hvilket furst Bismarck är en ganska god typ, är hvarken älskvärdt eller högsinnadt, men deri fins allvar och viljekraft, och det saknar icke en obeveklig, fastän något trångsinnad rättskänsla. Våra tidningar omtalade för en tid sedan, huru Bismarck utsatte sig för en rättegång, hellre än någorlunda tillräckligt godtgöra den läkare som skötte hans son under en lifsfarlig sjukdom. Vi tro att det icke blott var snålhet, utan en viss grundsats, som bestämde detta för oss så onaturliga förfarande. Ridderlighet och frikostighet äro främmande för hans natur, men hans aristokratiska känsla utesluter icke känslan af alla preussares likhet inför lagen, hvaraf äfven måste synas honom följa rättigheten för alla preussiska undersåter att knussla litet på sina läkarehonorarier. Högsinne i förhållande till öfvervunne kommer icke i betraktande inför sådana segrare. Det är möjligt att den melodramatiska hr Jules Favre skulle hafva i Bismarcks ställe efterskänkt de eröfrade provinserna och kanske

krigsomkostnaderna dertill — möjligt, sade vi, ehuru knappast troligt. Det är möjligt, och mera troligt, att en parisisk klubb skulle hafva för ett ögonblick applauderat ett sådant politiskt chevaleri, men det är säkert att hänförelsens rus icke skulle hafva varat synnerligen länge, och den första demagog som hade något otalt med den grätmilda statsmannen skulle i ett ögonblick nog hafva förjagat det. När man gör tillbörligt afseende på den sedvanliga öfverdriften i de franska tidningsberättelserna, kan man väl säga att den ledande preussiska viljan varit hård men icke grym. Bismarck visste hvad han ville och begagnade alla tillfällen att vinna det, men man kan icke säga att han tillfogade sina fiender lidanden blott för lidandets skull. När man nu efteråt hör den franska bondens berättelser om den framfart som öfvergått honom från vänners och ovänners sida, finner man icke sällan att det är vännerna som varit hårdast, tanklöst stuckit hans hus i brand, lemnat sårade utan lifsmedel och vård, förderfvat och härjat utan nödtvång, med ett ord öfverträdt mensklighetens lagar. De franska officerarne voro okunniga, öfvermodiga och lättsinnigt grymma, då de tyska voro af grundsats fordringsfulla, af uppfostran och natur befallande, men icke omenskliga. Pligtkänslan inläres hos dem med reglementet; vi vilja icke påstå att hon är så fin som den renaste naturliga instinkt, men hon är bättre än principlöshet. Det saknas icke exempel derpå, att den franska landtbefolkningen hade större förtroende för det tyska befälets heder och ordhållighet än för det franska. Man visste dess utom att det förra kunde skaffa sig lydnad af sina underordnade, medan det i de franska lederna icke fans någon disciplin.

Om Frankrike ville följa Preussens exempel vid sin andliga pånyttfödelse, skulle det hinna till målet på en ganska kort tid. I Preussen gick man till botten med saken; de djupaste sinnena, den allvarligaste lärdomen, ställde sig till landets förfogande; universitetet i Berlin gjorde sig till medelpunkten för det tyska reformarbetet, utan några andra vilkor än bibehållandet af den lärofrihet hvilken i Tyskland aktas lika högt som den i Frankrike ringa efterfrågas, då landets högste lärare äro vana att taga sina undervisningsprogram dikterade från början till slut af sina undervisningsministrar. Det fins emellertid tecken nu till en vaknande kärlek för intelligensens frihet, och vi hafva i föregående uppsats sett några af dem, sist den fria statsvetenskapliga skolan i Paris. Vill Frankrike, så kan det rycka ett betydligt steg fram på den länge försummade högre odlingsbanan, ty fransmännen hafva af naturen hvad tyskarne måste eröfra genom ihärdigt arbete. Hufvudsaken är att börja i rätta ändan med en omvändelse. Den sanna botgörelsen består, såsom redan kyrkofäderna visste, icke i fastor och späkningar, utan i att erkänna sina fel och rätta just dem som man mest älskar, sjelfva skötesynderna, som ligga djupast på botten af vårt hjerta, och som äro roten till alla våra brottsliga handlingar. Denna skötesynd är i Frankrike enligt Renan »smaken för den ytliga demokratien». »Demokratien är roten och upphofvet till vår militära och politiska svaghet, vår okunnighet, vår narraktiga inbilskhet, och i förbund med denna katolicismen, som hos oss blifvit så långt efter sin tid och lägger oöfverstigliga hinder i vägen för en förnuftig folkuppfostran». Rättelsen är klar, ehuru icke lätt, men på tjugo år skall Frankrike kunna upprätta Sedan, när det för Tyskland fordrades sextiotre år att hämnas Jena. Det behöfs blott att återställa konungadömet, samt till en viss del adeln, grundlägga en solid högre och lägre undervisning, införa obligatorisk krigstjenst, men framför allt vara ödmjuka och till hvad pris som helst taga sig i akt för revolutioner. Vi skola icke närmare inlåta oss på Renan's undersökningar om den historiska rätten. Det är möjligt, och till och med sannolikt, att han går något för långt, när han i det preussiska konungadömet med Guds nåde ser sjelfva källan till dess militära och politiska öfverlägsenhet, men redan de fem sista årens erfarenhet i vårt eget land visar för alla som vilja se det, huru godt det är att icke i onödan bortkasta den historiska traditionen. Renan säger att man icke uppfostrar barn, som komma till samman utan lärare. De endast förspilla sin tid med att leka, eller med att förstöra bord och bänkar. Månne ej några perioder af vår nya riksdag påminna om ett parlament af sådana okynniga varelser, utan kontroll och ledning af den myndighet som på det politiska området föreställer skolmästaren?

Det vetenskapliga kriget, sådant det i våra dagar blifvit under Preusens inflytande, är icke den okunniga, uppblåsta och sjelfsvåldiga demokratiens sak, der alla vilja befalla men ingen vill lyda. Monarkien är så naturlig i Frankrike, att hvarje general som skänkt sitt land en lysande seger skulle vara färdig att öfverändakasta de republikanska institutionerna. Republiken kan icke existera utom i ett underkufvadt och fullständigt pacificeradt land. I hvarje samhälle som kan blifva utsatt för ett krig skall folkets rop alltid blifva hebreernas rop till Samuel: »En konung måste vara öfver oss: att vi ock äro såsom alla andra hedningar: att vår konung må döma oss, *och draga ut för oss, när vi föra vårt örlig*».

En dynasti och en senat äro hvad som först behöfves. De kunna nästan vara hurudana som helst, så uppfylla de sitt ändamål att sammanhålla, upplysa och mildra. Regentens personliga egenskaper göra icke mycket till saken; liksom slutstenen i hvalfvet, är det hufvudsaken att han fins till, icke att han ser ut så eller så eller så. Republikens olycka är att framkalla anarkien och att förtrycka den hårdare än någon monarki. Det anar ingen, hvilken utomordentlig hårdhet döljer sig under republikanska former. Författaren häraf har besökt Frankrike både under julimonarkien, under republiken efter 1848 års revolution, och under kejsardömet, men aldrig såg han polisöfvermodet afskyvärdare än under republiken. Så har det alltid varit. Den konstituerande församlingen stiftade 1791 en lag mot arbetareföreningar. Den förklarade att all koalition är förbjuden såsom stridande mot de konstitutionella principerna, hvilka undertrycka skråväsendet. Arbetarne skulle ej vara berättigade att träda till samman för att rådpläga om gemensamma angelägenheter, emedan det icke vidare fans några partikular-intressen utan endast det allmännas. Referenten, medborgaren Chapelier, slutade sin berättelse med dessa ord, som innehålla socialismen i dess frö: »Arbetarne förklara att deras föreningar äro afsedda för ömsesidigt understöd vid sjukdom och arbetsbrist, men något sådant tilltag bör ej vidare tillåtas. *Det är folket, det är de offentliga embetsmännen i folkets namn, som det tillkommer att skaffa arbete åt dem som deraf äro i behof för sitt uppehälle.*»

Så mycket om republikens frihetskärlek: han är, åtminstone i Frankrike, den största af alla tyranner, och de berättelser våra dagliga tidningar meddela om förtrycket mot pressen, polisspioneriet rörande hemliga sammankomster och mycket annat af samma beskaffenhet, visa att den nu varande thierska republiken icke vanslägtats från sina föregångare. Paris, som till en viss grad älskar friheten, men som i alla händelser med passion älskar sjelfsvåldet, kan aldrig på längden finna sig i en sådan republikansk styrelse. Paris fordrar i sin ordning att vid vissa tillfällen utöfva diktaturen öfver det öfriga Frankrike, och ändå måste det tolerera republikanska, på den allmänna rösträtten grundade institutioner. Denna motsägelse har hos Renan uppkallat följande erinring.

»Uti synagogan i Prag fins det, bland många andra traditioner, en gammal legend, som alltid synts mig ega en symbolisk betydelse. En kabbalist på 1500-talet hade gjort en menniskoskepnad, så fullkomligt lik den gudomliga urbilden, att den rörde sig, lefde och talade. Genom att lägga under dess tunga Guds outsägliga namn, det mystiska tetragrammet, hade upphofsmannen till och med lyckats att åt sin bild gifva ett slags förstånd, men ett dunkelt och ofullkomligt, som var i behof af oupphörlig ledning. Han brukade honom såsom sin tjenare för åtskilliga uträttningar, men om lördagen tog han bort den gudomliga talismanen under hans tunga, på det han skulle bringas att iakttaga sabbatshvilan. Men en gång glömde han detta högst nödiga försigtighetsmått. Under gudstjensten hörde man från judeqvarteret ett förfärligt oväsen; det var bilden, som slog och bröt sönder allt omkring sig. Man skyndade dit och tog honom i förvar; ifrån den stunden tog man tetragrammet ifrån honom och instängde honom under lås och nyckel på synagogans vind, der man kan se honom ännu i dag. Ack! vi hade trott att i samma ögonblick vi lärde detta oformliga väsende, som icke upplyses af något inre ljus, att framstamma några ord, så gjordes det också till en menniska. Den dag vi öfverlemnat vidundret åt sig sjelf, har den själlösa maskinen råkat i olag, och jag fruk-

tar att vi få sätta honom afsides för de närmaste århundradena».

Det var ett olyckligt ord, som de politiska kasuisterna för femtio år sedan införde, detta »med Guds nåde». Monarkien ligger i staternas natur, såsom det enkla, för det sunda förnuftet fattliga bandet mellan en framstående familj och nationen, men har alldeles ingen ting heligt eller öfvernaturligt, lika litet som den republikanska statsformen har någon annan rationel grund än att ingen sådan familj existerar. En monarki kan under vissa omständigheter vara personlig såsom Napoleons, de italienska *podestà* och de holländska *stadthouders*, men den bourbonska familjens medlemmar kunna icke åtaga sig något sådant uppdrag. Alla republiker äro okrigiska, emedan allt beror på val, och en armé som väljer sina officerare är den odugligaste af arméer. Till och med i fredliga inrättningar är det så, att utan myndighet fins det ingen kraft, ingen säkerhet, intet förtroende för framtiden, och orsaken hvarföre nästan alla bolagsverkstäder misslyckats är omöjligheten att upprätthålla en styrelse med kraft att motstå afundsjukan och insubordinationen; men nu måste Frankrike för den närmaste framtiden blifva en militärisk stat, om det icke skall sjunka ned till jemnhöjd med de vanmäktiga sydamerikanska republikerna. Nationen måste härdas till aktning för myndigheten, upplysningen och lagarne: allt detta kan endast ske genom en monarkisk restauration.

»Lycklig den som uti familjetraditionen, eller i trångsinnets fanatism, finner den tillförsigt som ensam är mäktig att afskära alla tvifvel. Hvad oss angår, som äro vana att se sakerna från för många sidor för att tro på en enda och absolut lösning af hvarje problem, kunna vi väl föreställa oss att någon hederlig borgare talade sålunda».

Här låter Renan en fingerad motståndare uppträda, som invänder åtskilligt mot hans reformplaner. — Frankrike och Preussen äro så olika: låt dem hvar för sig vara hvad de äro och vilja vara. Frankrike är medelmåttans land, såsom alla samhällen sträfva att blifva. Fransmännen hafva ett godt hjerta men ett svagt hufvud; de äro älskvärda, oförargliga och tycka om att få sitta i ro: de betala gerna tapprare och råare folk för att hålla polis i verlden. Det är endast de germaniska och slaviska nationerna som envisas med ärans, fosterlandskärlekens och utmärkelsernas traditioner, men till och med de äro hemfallna åt den nya samhällsandans inflytelser, som skola utplåna alla skilnader emellan särskilda nationaliteter, eller på sin höjd komma dem att täfla med hvarandra i välgörenhet och höga arbetslöner. Frankrikes exempel är smittsamt; låtom oss ympa vår svaghet och våra laster på fienderna: — detta är en blygsam hämd och alldeles tillräckligt grym. Vi skola lära dem att göra revolutioner, lefva i demokrati och bevisa republikens möjlighet genom dess blotta tillvaro; vi skola göra hela den germaniska verlden till vår like. Vi äro liberala, bildade, facila och fredsälskande; låtom oss inympa vår sjelfviska njutningslystnad på alla dessa pomerska junkrar och absolutister, så lemna de nog verlden i fred sedan. Låt den franska demokratien lyckas att hålla samhällsmaskinen i en dräglig gång, så skall snart nog den der gamla monarkiska, aristokratiska, efter företräden och utmärkelser hungrande surdegen vara försvunnen under inverkan af det kraftigaste upplösningsmedel mot all dygd som verlden hittills kändt.

Nå väl, svarar i sin ordning Renan; sedan det synes vara våra lagstiftares vilja att gå denna väg, så skola äfven vi dervid foga oss, men detta hindrar oss icke att afhjelpa några i ögonen fallande bristfälligheter i vår samhällsordning, särdeles i vårt ohjelpliga representativa maskineri.

Vi hafva i dag sysselsatt oss så mycket med valrätten till vår egen riksdag, att vi icke skola trötta våra läsare med en utförlig framställning af Renan's funderingar öfver detta ämne. Han har allt igenom i det föregående visat den allmänna rösträttens förderfliga inflytande på samfundsandan, men sedan nu folket en gång vant sig dervid, och sedan alla korporativa element blifvit våldsamt uppryckta ur den franska jorden, fins det ingen begränsning som har någon sannolikhet för sig att blifva bestående. Han vill derföre låta valrätten vara som den är, men göra honom indirekt och låta ur den samma framgå en valmanskår, som utser ledamöterna af den ena representativa kammaren men sjelf qvarstår såsom ett slags permanent landtlig notabelförsamling, en art af på lifstiden utsedd aristokrati. Han förkastar nemligen

ovilkorligen enkammarsystemet, och han vill hafva ett högre hus, ett slags senat, sammansatt ur de särskilda klasserna af medborgare, högre embetsmän, lärde, betydande godsegare och industriidkare, som kunna anses representera »bildningen och förmögenheten», i en verkligen slående öfverensstämmelse med det förslag till Första kammarens sammansättning som förekommer i grefvarne H. Hamiltons och C. G. D. Mörners reservation till Ridderskapets och adelns protokoll af den 7 december 1865.

Vi behöfva icke säga, att för Renan är Paris Frankrikes enda tänkbara hufvudstad, men detta dyrbara företräde måste betalas med vissa förpligtelser. Icke blott måste Paris afstå från sitt anspråk på att föra hela Frankrikes talan, men det kan, såsom utgörande sätet för alla de centrala myndigheterna, icke ens hafva samma rättigheter som en vanlig stad, maire, kommunalråd och så vidare. Häri är Renan så föga engelsman, att han anser konungen i den stad han bebor icke böra finna någon suverän utom sig sjelf. Han menar att de öfvergrepp hvartill den parisiska kommunen vid olika tillfällen gjort sig skyldig icke för dyrt betalas genom en dylik undantagsställning,

Härom vilja vi nu icke tvista med den snillrike akademikern; han har sina paradoxer, och en bland dem är att en hufvudstad i en monarki icke skulle kunna ega municipala friheter, hvilket efter vårt sätt att se saken är en uppenbar orimlighet. Vi se till och med icke någon rätt grund dertill att öfverståthållaren i vår egen hufvudstad skall vara sjelfskrifven ordförande i den kommunala representationen, hvarigenom han kommer i den besynnerliga ställningen att emellanåt få såsom guvernör pröfva och afgöra besvär öfver åtgärder, som han i egenskap af kommunalrepresentant beslutit och underskrifvit. Vi skola i stället berätta en omständighet, som kastar icke så litet ljus öfver en sida af den franska nationalkarakteren, »det svaga hufvudet för politiken», hvaröfver Renan så bittert beklagar sig, och tillika förklarar den lätthet hvarmed hederliga och fredliga medborgare underkastade sig kommunens välde. Bland de otaliga vitnen som hördes inför den nyligen hållna kriminalundersökningen i Versailles befann sig äfven en ung man, mr Gersbach, tjensteman vid undervisningsministèren. Han hade under de första veckorna af insurrektionen ofta blandat sig med grupper af nationalgardet och rest på omnibustaken, »der man gerna språkar»; med ett ord, han hade ingen svårighet att sätta sig in i insurgenternas tankegång. Männen höllos med afsigt länge borta från sina distrikt och vande sig lätt vid sina poster, der de hade fullt upp af mat och vin samt delade de frånvarandes sold, under förevändningen att de bestridde deras åligganden. Man visste i den ena ändan af Paris icke hvad som tilldrog sig i den andra, ty tidningarne visste sjelfva ingen ting och debiterade de otroligaste lögner, hvilka togos för fullgodt mynt, såsom fransmännen bruka. I denna kommunala armé fans det, utom arbetare och folk utan regelbunden sysselsättning, äfven en hop ganska ordentligt folk, portvakter, små bodhandlande och handtverksmästare. De gingo, utan att rätt veta hvad och hvarföre, några af fruktan, några af tvång. Många af dem sade: »Man skulle tycka illa om oss i vårt qvarter, och när allt kommer omkring, ser jag intet skäl hvarför min granne skulle uppbära sold och ration men jag icke. Affärerna gå dåligt, men det är icke mitt fel. *Enfin*, man måste väl taga sig något till för att fördrifva tiden.» Ett sådant folk gör revolutioner och utropar republiken för ombytes skull, liksom det för ombytes skull ibland utropar ett kejsarerike, en diktatur, men det vet mycket litet om allmänna angelägenheter och frågar ännu mindre efter att få veta något: det är ett beskedligt, arbetsamt och oförargligt folk, men nog har det *svagt hufvud för politiken*.

I den strid som nyss slutat, säger Renan, har Frankrikes underlägsenhet hufvudsakligen varit den intellektuella: »hvad som fattas oss är icke hjerta utan hufvud.» Fransmännens största fel är att tro att menniskan födas fullfärdig; tyskarne lägga kanske alltför mycken vigt på uppfostran och blifva derigenom pedanter, men fransmännen tro alldeles för litet på uppfostrans förädlande inflytande, och derföre är deras uppfostringssystem från början till slut så under all kritik. Pressens och hela undervisningens frihet måste i Renan finna en afgjord förfäktare, och älskare, såsom han är, af det tyska universitetssystemet,

förordar han på det lifligaste dess införande i Frankrike.

Den religiösa friheten har naturligtvis i honom en varm vän, och han är af själ och hjerta protestant, men han anser icke att katolicismen med ens kan utrotas ur folkmedvetandet, och derför vill han hafva en upplyst och frisinnad katolicism, såsom den börjar bilda sig i Tyskland under Döllinger och hans själsfränder.

»Frankrike är det oförutseddas land»: på tio år skulle det, om det med starka föresatser beträdde pånyttfödelsens bana, hafva satt sig i ett läge, hvari hela verldens aktning och välvilja befriade det från all nödvändighet att tänka på hämd. Tysklands, Englands och Frankrikes vänskap är nödvändig för Europas väl, och deras splittring kan icke vara annat än olycksdiger för dess högsta intressen. Kanske skall man en gång räkna Frankrikes pånyttfödelse från början af detta ohyggliga krig: det är ej den enda gång kriget mer gagnat den besegrade än segraren. Renan tyckes anse att mensklighetens ädlaste instinkter skulle vissna bort, om de icke stundom uppfriskades med ett bad af blod och tårar, men vi förstå honom helt visst bättre, om vi antaga honom mena att på folkens närvarande bildningsgrad äro dessa rysliga stormar en nödvändighet, för att hindra det stillastående som blott alstrar förruttnelse.

Vi skola icke längre följa Renan i hans själfulla framställning; det anförda är nog för att gifva våra läsare en temligen fullständig föreställning om innehållet af hans nya bok. Han fantiserar allt emellanåt, men det är skaldens paradoxer, icke fantastens, och hvarje sida är full af nya friska tankar, klädda i denna på en gång lätta och fulländade språkdrägt, som icke röjer det stränga redaktionsarbete Renan säges underkasta allt hvad han skrifver: man talar om ända till tolf korrektur, och han ändrar redan i manuskriptet nästan lika mycket som vår Atterbom. Den förläggare som vill besörja en god öfversättning af Renans *Réforme intellectuelle et morale* skall göra sig ganska väl förtjent om den svenska litteraturen.

Blick på pressen.

Det enda yttrande rörande allmänna angelägenheter vi under den sista veckan lyckats återfinna i den dagliga pressen, är en kort insänd uppsats i *Göteborgs-Posten*, under titel »Riksdagen och Folkskolan». Det är två förslag, säger författaren, hvilka vid innevarande riksdag blifvit väckta angående folkskolan, men hvilkas genomförande skulle lända den samma till icke ringa skada, nemligen borttagandet af kyrkoherdarnes sjelfskrifvenhet såsom ordförande i skolrådet och öfverflyttandet af rättigheten att inlemna förslag för folkskoleinspektörernas tillsättning från domkapitlen till landstingen.

Den förra frågan torde för denna gång vara afgjord, sedan Första kammaren för sin del antagit en reservation, enligt hvilken domkapitlen erhålla rätt att från ordförandeplatsen i skolrådet skilja sådana pastorer som icke äro uppdraget vuxna, och församlingarne å sin sida rätt att utse vice ordförande i skolrådet. Vill Andra kammaren verkligen närma sig ett steg till det mål som är framtidens, nemligen folkskolans skiljande från kyrkan, så snart det kan ske utan våda för bildningens sak, så torde den böra förena sig om att antaga Första kammarens beslut: i annat fall kommer hela saken för det närvarande att förfalla. Valet af en vice ordförande skall i allmänhet verka såsom en uppmaning till pastor att draga sig undan, så framt hans föregående förhållande lemnat rum för den föreställningen att han är fientlig eller likgiltig för folkskolans angelägenheter.

Rörande öfverflyttningen af åliggandet att upprätta förslag till folkskoleinspektörer från domkapitlen till landstingen, frågar insändaren: hos hvilken auktoritet, domkapitlen eller landstingen, kan förutsättas den största förmågan att föreslå kompetenta personer till dessa maktpåliggande värf? Och vidare: är det välbetänkt att de som närmast skola kontrollera de åtgärder, som rörande folkskolans ordnande företagas, skola utses af dem hvilkas åtgöranden skola kontrolleras? Landstingens ledamöter bestå till största delen af allmoge, heter det vidare, och ehuru stort

deras intresse än må vara för folkbildningen, är det icke sagdt att de också ega förmåga att bedöma de personers lämplighet hvilka skulle af dem föreslås till inspektörer, och såsom utgångne från kommunalrepresentationen, skulle de komma att känna sig osjelfständige i förhållande till församlingarnes skolråd. Derefter frågar författaren, hvilka skäl väl blifvit förebragta för förändringen. »Hafva de hittills på domkapitlens förslag utsedda inspektörerna förverkat sitt förtroende? Så har ej inom riksförsamlingen yttrats, utan tvärt om. Det går genom vår tid en sträfvan att lösrycka från auktoriteter rättigheter och skyldigheter, som de samvetsgrant vårdat, och att förlägga dem i andra oerfarna händer. Kan detta vara samhällsgagneligt?»

Slutligen hoppas författaren att Första kammaren, »som ofta med vis försigtighet afböjt omogna förslag», skall äfven denna gång från folkskolan afvända en hotande fara. Vi hoppas det med honom.

Hvad som ger denna sak en viss märkvärdighet är att motionen, afstyrkt af Andra kammarens tillfälliga utskott, påtagligen aldrig ledt till någon åtgärd, hade icke chefen för ecklesiastikdepartementet tagit den om hand och i en bråd vändning hänryckt sitt auditorium så att de råkade besluta just hvad de ämnade förkasta. Hr ecklesiastikministern, som på senare tider ofta hört nämnas regeringens initiativ, tyckte må hända att här kunde göras något stort i den vägen, hvilket tillika icke just vore något farligt, efter som han sjelf, enligt hvad upplyst blifvit, nyss tillsatt folkskoleinspektörerna *för de närmaste fem åren.* Men denna underrättelse har märkligt afkylt entusiasmen i Andra kammaren för ecklesiastikministerns liberalism: den reducerar värdet af den beslutade åtgärden till noll, och departementschefens ifriga förord kan lätt få skenet af ett försök att i ett beslut som ingen ting betyder vinna en populatitet för tillfället, sedan voteringen i frågan om ordnandet af den medicinska undervisningen nyss förut utfallit emot honom med en så förkrossande majoritet. Sådana försök att genom ett oväntadt — och onödigt — initiativ kasta glans öfver kronan äro något tvetydiga i deras ögon som önska se regeringsmakten verkligt aktad och hållen i helgd.

Strödda underrättelser.

Alabamafrågan inför skiljedomstolen i Genève. Under denna rubrik läses i den franska *Revue politique et litteraire* följande uppsats:

»Den skiljedomstol som snart skall samlas i Genève för att besluta öfver det ändlösa missförstånd som uppkommit mellan England och Förenta Staterna under inbördeskriket, genom mer eller mindre bestämda, mer eller mindre frivilliga kränkningar af den engelska neutraliteten, kommer genom sin dom att fastställa prejudikat, som äro af stort intresse så väl ur rättslig som ur historisk synpunkt. Det sätt hvarpå neutralitetens lagar böra uppfattas och tillämpas, de följder som böra drabba deras uraktlåtande, hafva aldrig varit fullkomligt bestämda och hafva allt sedan 1789 gifvit anledning till mer eller mindre rättvisa beskyllningar mot England. I ett afseende åtminstone, nemligen det som rör de internationella bestämmelserna om sjöväsendet, skola ej dessa förebråelser och anklagelser kunna längre, efter den höga domstolens utslag, för framtiden förblifva i dunkel och ovisshet.

Hvad som mycket invecklat den engelska regeringens ställning under secessionskriget, är att på samma gång hon erkände båda parterna som krigförande makter, hon endast erkände den ena i egenskap af ordnadt samhälle. Hvad som har gjort verkställandet af Englands mer eller mindre lojala afsigter emot förbundsregeringen ännu mycket svårare, är att i England äro de administrativa handlingarne strängt beroende af civillagen, hvars bestämmelser naturligtvis ofta befinnas stridande mot gamla och konstiga traktater, så att engelska regeringen stundom i den internationella lagens namn göres ansvarig för handlingar, hvartill hon befunnit sig tvungen i den borgerliga lagens namn. Vi behöfva blott citera ett enda exempel. Ibland de kapare som undansluppo ur de engelska hamnarne, och för hvilkas ogerningar Förenta Staterna nu vilja ställa engelska regeringen till ansvar, är det en, *Alexandra*, hvars

redare, en engelsk undersåte, tvang engelska regeringen att betala i skadeersättning och räntor 3,700 pund sterling för det beslag som hon lade på fartyget år 1864. Man kan ej genomläsa den oändliga räcka af urkunder som de engelska tidningarne kalla »den amerikanska frågan», utan att på förhand tänka sig den villrådighet och den tvekan som icke kunna undgå vid så stora juridiska och moraliska förvecklingar att göra sig gällande hos den höga domstolen i Genève.

Det är likväl en punkt, hvaröfver denna myndighet sannolikt med större lätthet skall bilda sig ett omdöme. Detta är den amerikanska regeringens fordran att låta den engelska betala icke endast de förluster som direkt tillfogades Unionens medborgare af de ur engelska hamnarne undansluppna kaparne, utan också de »allmänna följder» (såsom hon benämner dem), af kaparnes närvaro, såsom höjandet af sjöförsäkringsafgifterna, omkostnader för handelsvarors fraktande under neutral flagg, i sjelfva verket också för krigets förlängning, beroende, säger hon, på de förhoppningar som genom dessa kapare tändes hos de konfedererade cheferna.

Det är sant att den amerikanska regeringen ännu ej har i siffror formulerat de skadeersättningar och upplupna räntor som böra betalas för dessa jettelika misdåd af *Alabama* och dess vederlikar (om man nemligen i hvarje händelse kan bevisa, att det varit den engelska regeringens bristande uppmärksamhet som varit anledning till förlusten). Men hon utgår från den förutsättningen att skiljedomarne, i stället för att göra de enskildes reklamationer till föremål för uppskattningen, såsom det är bestämdt i paragrafen 10 af traktaten, skola anslå en rund summa att betalas af Storbritanien till Förenta Staterna, innefattande samtliga reklamationer, hvilka äro uppräknade såsom verkligen förutsedda af paragrafen 7. En så enorm fordran är naturligtvis en uppenbar orimlighet.

Det är nu omkring tjugoett år sedan Förenta Staterna nekade att ens hänskjuta till en kommission och att antaga en skiljedomstol, för att reglera Portugals reklamationer, hvilka voro precis af samma natur som de hvilka nu presenteras af Förenta Staterna sjelfva. Under det krig som Portugal underhöll mot *Banda Oriental* måste den portugisiska handeln mycket lida af kapare, som beställdes af Artigas, den revolutionära chefen, hvilken var för Portugal det samma som Jefferson Davis för Förenta Staterna. Dessa fartyg blefvo utrustade och beväpnade i amerikanska hamnar. Den portugisiska ministern upphörde ej att låta höra sina reklamationer, och utan att göra ringaste fordran på *allmänna* skadeersättningar och räntor, begärde han att en kommission skulle utnämnas, för att reglera de skadeersättningar och räntor som för hvarje särskildt fall tillkommo privatpersoner. Men den amerikanska regeringen nekade, och förnyade år 1850 sitt afslag, att taga »denna begäran i öfvervägande», påstående att den vore »oförenlig med Förenta Staternas konstitution och med bruket hos de civiliserade nationerna». Hvad skulle då Unionsregeringen hafva sagt om på en gång så enorma och så dunkla fordringar som dem hvilka hon nu sjelf framställer inför skiljedomstolen i Genève?»

För egen del vilja vi endast tillägga, att sedan Preussen nu mera blifvit gjordt uppmärksamt på vissa nordamerikanska egendomligheter under det sista europeiska kriget, torde underrättelser icke komma att fattas skiljedomstolen, hvilka mycket skola lätta dess uppfattning af hvad som är sed och skick hos de civiliserade nationerna. De kapare som utgingo ur de engelska hamnarne voro icke armerade utan fingo sin beväpning på de spanska Capverde-öarne. Nordamerikanska regeringen sålde till den franska en massa gamla gevär och lät den senare derför betala höga pris, för hvilka den franska konsuln sedermera togs för hufvudet. Nå väl, detta kunde ju vara en akt af vänskap mot Preussen, ty gevären voro fullkomligt odugliga. Men vigtigare för frågan är ett bref från Remington till Gambetta, som nyligen varit offentliggjordt i utländska tidningar, hvari den berömde vapenfabrikanten underrättar krigsministern, att nu skulle det gå raskare med patrontillverkningen, sedan unionsregeringen, ehuru med en viss tvekan, dertill upplåtit sina egna verkstäder.

Innehåll: Sid.

Arbetareföreningarne och den politiska rösträtten . . . . . 193.
Frankrikes pånyttfödelse. II. 200
Blick på pressen . . . . . 206.
Strödda underrättelser: Alabamafrågan inför skiljedomstolen i Genève . . . 207.

Stockholm, tryckt hos A. L. Norman, 1872.